
The Antiphysical Review

Founded and Edited by M. Apostol

223 (2020)

ISSN 1453-4436

Cartea unui filosof

M. Apostol

Department of Theoretical Physics, Institute of Atomic Physics,

Magurele-Bucharest Mg-6, POBox MG-35, Romania

email: apoma@theory.nipne.ro

Eu sint tu, Marian Stavarache (2019)

Noi, oamenii, ne deosebim unii de altii prin multe; de exemplu, ne separa sever rasa, etnia si cultura. Dar ne asemanam noi, unii cu altii, prin ceva? E intre noi atita asemanare incit sa ne poate face sa spunem ca sintem chiar identici? Fiindca asta pare sa implice titlul acestei carti. In ce fel, sub ce raport, intru care orizont si din care perspectiva, a carui, vreunui, fericit unghi si punct de vedere (ca sa vorbesc si eu filosofic modern), am fi noi, oamenii, identici? Or fi fost ginditori adinci, minti inalte, filosofi imensi (as zice “mai mult sau mai putin imensi”), care sa fi pus vreodata aceasta problema? Si ce raspuns or fi dat? Sau li s-o fi parut neinteresanta? Mie, un biet supus greselii, mi se pare provocatoare. Or, ce poate fi mai filosofic decit sa distrugi mintea omului cu aventuri tulburatoare, provocatoare, pentru ca apoi sa i-o reconstruiesti, chiar daca ea, mintea, nu-ti mai iese chiar la fel. Se chema c-ai schimbat omul, cititorul in cazul nostru de fata. In bine, in rau? Nu prea mai stim, intre timp timpul a trecut, si au aparut alte intrebari. Acesta este in fond rostul filosofului, si autorul acestei carti, prin tulburatoare intrebare ce ne-o pune pe furis, este cu adevarat un filosof.

Toti avem un neam, stramosi, ne tragem din oameni, ne-am nascut din parinti (desigur, cu exceptia lui Darwin, care se trage din maimuta). Toti avem un sfirsit, o moarte, o tacere eterna. Si toti interactionam la fel cu lumea din jurul nostru. Identificarea lucrurilor care ramin identice cu ele insele, cum facem noi aici cu nasterea, moartea si viata, este inceputul logicii. Si exersarea logicii este ratiunea. Singurul lucru ce ne uneste pe toti, si ne face identici unii cu altii, este ratiunea. Ratiunea este constientizarea existentei, si ea este exclusiv umana. Asadar, problema pe care ne-o pune autorul in titlul cartii este consistenta si are raspuns. Da, eu sint tu, pentru ca amindoi avem aceeasi logica, aceeasi ratiune. Sintem toti ceea ce se naste, moare si gindeste. Mult mai mult, esential mai mult decit ne-ar placea, sintem toti fii aceleiasi intimplari. Iar fii din aceeasi sorginte se cheama frati. Obirsia si esenta noastra comune, asa cum le aratam aici, sint un alt argument ontologic pentru existenta lui Dumnezeu. Am ajuns departe cu rationamentele noastre. Instinctul nostru vital, care ne diferentiaza, se revolta. Vocea singelui se ridica si cere cultura. Dar oricit de nemultumiti am fi, solidaritatea si coeziunea sociala, fraternitatea, tovarasia ni se impun cu implacabila forta a logicii. Nu ne place, poate nici nu ne face bine. Dar ce e binele? Nu e el oare recunoasterea necesitatii, recunoasterea a ceea ce exista? Atentie, nu spun ca binele e ceea ce exista, spun ca binele este recunoasterea necesitatii a ceea ce exista. Dar asta a spus-o si Leibniz, prin celebra lui formula: “traim in cea mai buna lume posibila”.

Cu asta n-am spus totul (nici pe departe). In mod cert, pe masura ce meditam asupra acestor lucruri avem o stare de nemultumire. Daca eu sint tu, si sint identic cu tine, si cu toti ceilalti, pot oricind sa am soarta ta, sa nu mai fiu eu, sa fiu tu. Or eu nu stiu ce prostii poti tu face, si

ma pierzi; nu te controlez, nu sint sigur de tine cum sint sigur de mine. Instinctul nostru vital se revolta. Vreau, trebuie sa ma distantez de tine, sa ma deosebesc, trebuie sa fiu eu, altul, sa scap de pericolul de a fi tu. Trebuie sa-mi asum aroganta de a fi eu insumi. Sint multe feluri de a ne deosebi unii de altii. Sa ne punem cercei in urechi, unora sa ne placa cafeaua, altora sa citeasca, etc, etc. Sa eparam, sa fim contra la orice, sa facem ceva, orice, numai sa iesim din comun. Sa fim deosebiti. Nenorocirea este ca mai toate aceste optiuni sint luate si de altii. Exista o singura cale de a ne singulariza pe deplin: creatia, creativitatea, artistica, tehnica, stiintifica. Numai in arte si meserii putem face ceva ce n-a mai fost facut de nimeni. Autorul are citeva capitole splendide in aceasta carte despre creatie si creativitate. Asadar, am hotarit sa ne gasim un talent, sa ni-l cultivam cit se poate mai exagerat, pentru ca numai asa am avea posibilitatea sa ne ridicam, sa ne diferentiem, sa ne salvam de identificarea cu altii. Din pacate aici ne paste o nenorocire. "Eu sint tu" de care am fugit, pe care l-am repudiat, l-am negat, se razbuna. Intr-adevar, sa presupunem ca ne-am inaltat sus, sus de tot. De exemplu, am ajuns pe Luna, si acolo am pictat un tablou pe care nu l-a mai pictat nimeni, am scris o poezie pe care n-a mai scris-o nimeni, am inventat un cintec nemaiauzit de nimeni, si am descoperit legea atractiei universale pe care n-o stie nimeni. Am ajuns niste genii fata de care Einstein e un fel de pinguin. Toate aceste lucruri sint complet diferite de ceea ce fac, cunosc, folosesc ceilalti oameni. Iar noi, geniile, am devenit un fel de (semi-) zei. Ei bine, surpriza care ne asteapta este nu numai ca nimeni n-o sa inteleaga vreodata ce-am facut, dar nici noi, cei iesiti din comun, n-o sa intelegem opera si capodopera noastra. Singurul mod de a ne intelege este prin intelegerea celorlalti. Asta, prin logica identitatii. Marx spunea ca omul este o fiinta generica, se raporteaza totdeauna la el insusi ca la ceilalti. Nimeni n-o sa poata intelege tabloul, n-o sa poata recita poezia, canta cintecul, nu va intelege acea teorie matematica superioara. Acesti geniali creatori vor fi priviti de toti ceilalti ca niste bieti nebuni, si ei insisi se vor privi la fel. Creatia este opera nebuniei divine, este tumultul instinctului vital, si, atita vremea cit ramine singulara, este irationala. Nu e nici a noastra, nici a altora, nu e a nimanui; e nimic. Odata iesiti din umanitate, ne pierdem ratiunea. Cum instinctul vital nu poate fi eludat, asadar, mai mult sau mai putin, toti sintem creatori, fiecare in felul lui, singura solutie de a evita distrugerea si auto-distrugerea este sa colectivizam, sa compatibilizam creatiile noastre si ale celorlalti. Fiinta instabila (alcatuire subreda), omul tinde totdeauna catre ceilalti; sau se distruge. Ca sa-si fie folositor lui insusi Faust a trebuit sa fie folositor celorlalti.

In carte autorul vorbeste despre ceea ce stim: prostie, iluzii, socrate, teorie, apa, ironia. Dar vorbeste altfel decit stim, un pic altfel. Cit de misterios este ceea ce stim, daca exista multe feluri de a sti? Ce este stiinta? Platon spunea ca este amintirea, Bacon spunea ca este observatia experimentală, Feynman spunea ca este ceea ce pare sigur, dar nu e foarte sigur (nici el nu era foarte sigur cind spunea asta). Eu as spune ca este surpriza pe care ne-o aduce constientizarea nestiintei.

Incerca aici sa ma opresc brusc si cam brutal, ca sa pun un capat durerii de a gindi. Cartea acestui filosof ma cam doare. Autorul este fost elev al liceului "Ion Măiorescu" din Giurgiu, ajuns acum profesor la acel liceu. Si in Giurgiu se nasc oameni.